

Haalt China 2010?

Door: Ton van Naerssen

Het Westen siddert bij het schrikbeeld van een nieuw China dat als economische grootmacht de wereld op zich kop gaat zetten. Maar dit perspectief is verre van realistisch. Zeker op iets langere termijn.

In de Chinese stad Chongqing staat een reusachtige staalfabriek van Duitse makelij. Deze maakt echter geen deel uit van een bedrijf dat door een Duitse ondernemer, al dan niet in joint venture met Chinese ondernemers, is opgezet. Nee, het is een fabriek uit het Duitse Hörde, die letterlijk werd overgeplaatst naar de Chinese boom town. Het bouwwerk werd opgekocht, toen in alle onderdelen goed bestudeerd, vervolgens afgebroken en naar China getransporteerd om daar in elkaar te worden gezet. En nu wordt er in Chongqing staal gemaakt door arbeiders die aanzienlijk langer werken en minder verdienen dan in het Ruhrgebied. Dit voorval haalde James Kyngé aan in zijn boek China zet de wereld op zijn kop, dat deze zomer op de markt kwam. Het is een metafoor voor het contrast tussen het nieuwe industriële China en het oude Europa dat wordt leeggeroofd. Neem ook de Toscaanse textielstad Prato. Eind jaren tachtig kwamen er Chinese immigranten wonen en werken. De goedkope arbeid kwam de Italiaanse ondernemers aanvankelijk goed uit, maar het lachen is hun inmiddels vergaan. Weldra werden sommige migranten textielondernemer en via hun sociale netwerken verplaatsten zij de productie naar Wenzhou in Zuidoost-China. En nu? 'De plaatselijke autoriteiten in Prato zijn in dubio over wat hun te doen staat. De bloei die dankzij de Chinese arbeid tot stand komt, slaat om in een crisis. Er dreigt een einde te komen aan zeventienhonderd jaar textielindustrie', zo schrijft Kyngé (p.104).

Hype

Velen slaat met dit soort voorbeelden de schrik om het hart. China neemt het hele productieapparaat van het Westen over, zowel in de industrie als in diensten (denk aan call centra die er recent naartoe trekken). China zet de wereld op zijn kop: zij boven aan de economische ladder en wij eronder. Onverstoorbaar zal de Volksrepubliek de komende decennia doorwalsen naar de status van economische wereldmacht, daarbij alle obstakels op weg naar die bestemming verpletterend. En, zo luidt de boodschap, dat is voor ons land en meer in het algemeen voor West-Europa niet zo best. Is dit beeld realistisch? En klopt de boodschap? Geen van beide is voorsnog het geval. Er is veeleer sprake van een China-hype, die tot merkwaardige conclusies kan leiden. Zoals vorig jaar bleek bij het Nederlandse referendum over de Europese grondwet, waar we volgens minister Brinkhorst vóór moesten zijn: 'want China komt er aan'. En de universiteiten moeten strenger selecteren en topkwaliteit bevorderen want 'de Chinezen zijn leergierig, kennisgericht en werken veel harder'. China vormt een gevaar waar ons land en Europa zich tegen moeten wapenen.

Het is met hypes als met mode, al leidt de laatste een wat kortstondiger leven. In de jaren zeventig was het Japan dat het Westen zou wegconcurreren. Japan belandde eind jaren tachtig in een langdurige recessie. Toen werden de Aziatische tijgereconomieën een bedreiging. Men scheen in die landen te beschikken over superieure 'Aziatische waarden': discipline, gehoorzaamheid, gezagsgetrouwheid en een ethos van, jawel, keihard werken. Het Vliegende-Ganzenmodel werd populair: de ene Aziatische staat na de andere zou de voorgangers in hun vlucht van hoge economische groei volgen. In 1997 raakten de tijgers in een crisis en sindsdien hoort men weinig over ganzen en niets meer over Aziatische waarden. Gelukkig is er nu China om ons scherp te houden en het 'wij en zij'-gevoel levend te houden.

Schrikbeeld

Een van de schrikbeelden die ons wordt voorgehouden is 'China als toekomstige wereldmacht'. Je vraagt je af wat er te schrikken valt. Mij lijkt het volstrekt normaal dat een land met 1,3 miljard inwoners een wereldmacht is. Het is nog niet zo lang geleden dat de totale productie van China evenveel waard was als die van Nederland. Dat was pas iets om van te schrikken, omdat het betekende dat de Chinezen straten straatarm waren. Daar schijnt gelukkig verandering in te komen, want China's economie groeit al bijna twee decennia met zo'n 9 procent per jaar. Als deze groei zich doorzet ziet het ernaar uit dat die 1,3 miljard Chinezen binnen afzienbare tijd meer produceren dan de bewoners van landen als Engeland, Frankrijk of Duitsland en over wat langere tijd misschien zelfs meer dan de Verenigde Staten. So what? Eén land moet immers koploper zijn, waarom dan niet China? Omdat economische macht ook politieke macht betekent? Alsof de huidige wereldmacht het zo geweldig doet. De eigen landbouw subsidiëren waardoor boeren van arme landen kansloos zijn op de wereldmarkt, consumeren bij het leven en milieuverdragen aan de laars lappen, liegen dat het gedrukt staat om een oorlog te beginnen en mensen zonder vorm van proces jaren in geheime gevangenissen opsluiten. Om maar wat te noemen. Niet dat China het beter zou doen, maar kan het veel slechter worden? Als je erbij stilstaat, is al deze drukte om 'China als wereldmacht' weinig meer dan versluierde xenofobie. China's sterke economische groei komt het Westen ten goede. Niet alleen zijn het vaak westerse ondernemers die winsten behalen in het goedkoop producerende China, ook biedt de toenemende koopkracht in het bevolkingsrijke land aantrekkelijke perspectieven. Geen wonder dat in het tijdschrift Buitenlandse Markten van de Economische Voorlichtingsdienst regelmatig iets over China te lezen valt. En dat in het juli/augustusnummer een folder was bijgesloten over een leergang 'Zakendoen met China'. Van de goedkope producten uit China profiteren trouwens ook de westerse consumenten.

Scepsis

Het is echter de vraag of China wel zo'n economische supermacht wordt. Ik denk van niet. Op de eerste plaats zal het nog decennia gaan duren voordat de Chinezen hetzelfde welvaartsniveau hebben als Nederlanders. China heeft een grote achterstand in het gemiddelde inkomen per hoofd van de bevolking. Het BNP per capita bedraagt zo'n 1100 USD tegen 24.000 in Nederland. Qua koopkracht is de gemiddelde Nederlander zesmaal beter af dan een Chinees. Stel dat Nederland vanaf heden tot pakweg 2030 niet groeit en dat China's economische groei op het huidige niveau doorgaat. Dan nog zal over 25 jaar het gemiddelde inkomen van een Chinees behoorlijk lager zijn dan dat van een Nederlander.

Op de tweede plaats is het heel onwaarschijnlijk dat de Chinese economie de komende decennia in hetzelfde hoge tempo zal blijven groeien. Negen procent groei is een prestatie van formaat, maar gemakkelijker te bereiken in een arm land dan in een rijk. De 1,7 procent groei in Nederland zet voor de gemiddelde inwoner in absolute termen meer zoden aan de dijk. Naarmate China rijker wordt zal het steeds moeilijker worden het hoge groeipercentage te handhaven.

Vanuit ontwikkelingsgeografisch oogpunt is er ook plaats voor scepsis. China staat voor de enorme opgave de tegenstelling in welvaart op te heffen tussen het platteland en de steden. In het ontwikkelingsproces van arm naar rijk moeten de sectoren van landbouw en industrie elkaar ondersteunen. De landbouw levert voldoende voedsel en is afzetgebied voor industrieproducten, zeker voor producten die de productiviteit in de landbouw verhogen (kunstmest, tractoren). Dit is juist de les van de nieuwe rijke landen, zoals Zuid-Korea en Taiwan. Gezien de uitgestrektheid en de grote bevolking van China en gezien het feit dat de wereld nog niet echt globaal is – getuige de recente mislukkingen van de WTO – geldt deze les nog steeds. Het gaat er dus om of China het platteland zal kunnen moderniseren. En daar ziet het voorlopig niet naar uit. China spendeert het geld en energie liever aan de exportgerichte industrie en is daardoor in een vicieuze cirkel beland. Industrieën die vooral nog van de interne markt

afhankelijk zijn, zitten met het probleem van een relatief beperkte afzetmarkt en zijn vaak niet aantrekkelijk om in te investeren. Gevolg: verdere scheefgroei van de economie.

Remmen

Maar het gaat niet alleen om de economie. Ecologische, politieke en sociale omstandigheden kunnen aan een ongestoorde hoge economische groei een einde maken. Ecologisch is de Chinese groei een ramp, die wel eens vertaald wordt in de retorische vraag 'Wat als iedere Chinese familie een auto heeft?' De Chinese steden behoren tot de meest vervuilde van de wereld. Het watertekort is in sommige gebieden een schrijnend probleem, vooral in de groeigebieden. Zo viel er begin augustus in de Nederlandse kranten te lezen dat in delen van China een ernstige droogte heerste. Een foto die de tekst illustreerde was afkomstig uit de buurt van dezelfde groeistad Chongqing waarmee dit artikel opent. Het milieu vormt een steeds groter probleem en zal vroeg of laat de groei van China afremmen. Hetzelfde geldt voor de prijs van de grondstoffen die China nodig heeft om de economie draaiende te houden.

Dan is er de sociale problematiek. De economische groei heeft de armoede in China verminderd. Het millenniumdoel de armoede in de wereld tussen 1995 en 2015 te halveren zal gehaald worden dankzij China. Desondanks blijft armoede een groot probleem en leven 400 miljoen Chinezen onder de armoedegrens. Zoals de geschiedenis laat zien, is het niet de armoede die tot onvrede leidt maar de tegenstelling met rijkdom. En die is er in China volop. Tussen de boeren en de stedelingen, tussen de elite en de arbeiders, en tussen de kuststrook en het westelijke binnenland. Vandaar de massale migratie van tientallen miljoenen boeren naar de steden in het zuidoosten van het land. Daar leven ze veelal in ellendige werk- en woonomstandigheden. Een van de redenen is dat ze geen verblijfsvergunning krijgen om in de steden te wonen, met alle gevolgen van dien voor huisvesting, onderwijs en gezondheidszorg. Over deze migranten valt bijvoorbeeld te lezen in een boek van oud-NRC-correspondent Floris-Jan van Luyn Een stad van boeren. De grote trek in China (2004). Het is aanbevolen lectuur. Tussen haakjes, toen ik een jaar of wat geleden in academisch gezelschap een opmerking maakte over mensenrechten als keerzijde van het Chinese 'groeiwonder' kreeg ik de vraag waarom dat 'altijd bij China wordt opgemerkt en niet over andere landen'. Sommige mensen willen zich kennelijk liever vergapen aan de economische groei en de spectaculaire architectuur van de groeisteden (Shanghai!). Naast armoede hebben Chinezen nog andere redenen om ontevreden te zijn. De corruptie van lokale partijfunctionarissen is berucht. Een van de manieren waarop zij zich kunnen verrijken is de conversie van land. Land is in China eigendom van de staat. Wanneer landbouwgrond wordt omgezet in stedelijk gebruik kunnen staatsambtenaren boeren met geen of weinig compensatie van het land zetten. Hetzelfde kan stedelingen overkomen wanneer zij hun woningen moeten ontruimen voor weer een staaltje hoogbouw. Dit is een van de redenen voor de ontevredenheid, die zich uit in talloze lokale demonstraties en opstootjes. In 2005 waren het er meer dan 85.000. Nu lijkt dat op 1,3 miljard mensen niet veel, maar omdat China een dictatuur is en demonstranten behoorlijke risico's lopen, zegt het wel degelijk wat.

De perspectieven voor een ongestoorde economische groei zien er al met al niet zo geweldig uit voor China. Zeker niet op een termijn van pakweg twintig jaar. Omdat dat gemakkelijk te voorspellen is zal ik een gewaagdere uitspraak doen. In 2008, het jaar van de Olympische Spelen in Beijing, zal het land nog wel zijn beste gezicht kunnen tonen. De vraag is echter: haalt China het jaar 2010? En om maar meteen het antwoord te geven: ja natuurlijk, maar wel met grote kans dat het dan op krukken loopt. Met andere woorden, het zou me niet verbazen als China dan in een recessie en een flinke dip zit. En wellicht in een crisis die men zich bij de huidige hype niet kan en wil voorstellen.

Bestanden:

 [Onderwijslinks_China_voor_website.doc](#)